

Spis treści

Przedmowa	11
Część pierwsza	
Religie Wschodu	
Indie — Kazimierz Banek, Łukasz Trzeciński	
Wstęp	14
I. Rigweda	18
Do Agni /18. Do Waruny /19. Do wszystkich bogów /21. Do słońca /22. Do Indry /23. Do Mitry /25. Mitra i Waruna /26. Do Rudry /27. Do Wisznu i Indry /28. Do Somy /29. Początek bogów /29. Purusza /30. O miłosierdziu /31. Początek rzeczy /32	
II. Upaniszady	33
1. Kata upaniszad	33
2. Swetaszwatara upaniszad	37
3. Czandogia upaniszad	39
4. Brihad araniaka upaniszad	40
5. Tajtreja upaniszad	41
6. Bryhadaranjaka-upaniszada	42
III. Teksty buddyjskie	45
7. Dhammapada — Ścieżka Nauki (Prawdy)	45
8. Cztery Szlachetne Prawdy	47
9. Tewigga Sutta	49
10. Aśwaghosza, Saudarananda	50
11. Prajna-paramita-hridaya-sutra	51
12. Hui-Neng, Sutra Szóstego Patriarchy	53
13. Milarepa, Sto tysięcy pieśni	54
IV. Teksty hinduistyczne	56
14. Bhagawad Gita, Pieśń Pana	56
15. Wisznu Purana	65
16. Śri Sankara	65
Kalabhajrawa /65. Brahman /67	
17. Hymn do Mahalakshmi	67
18. Ramakrishna	69
O stanach Prawdy /69. O możliwości poznania Absolutu /70. Czym jest poznanie mistyczne /70	
19. Vivekananda, Jak należy rozumieć Karma-jogę, czyli Jogę Czynu	70

20. Śri Aurobindo	72
Joga i co w niej pomaga /72. Rola nauki w koncepcji Jogi Integralnej /72	
21. Śri Ramana Mahariszi, Czym jest bhakti, czyli gorliwe oddanie się Bogu osobowemu	73
Chiny — Henryk Hoffmann, Łukasz Trzcński	
Wstęp	74
I. Konfucjanizm	75
1. Z dialogów konfucjańskich	75
II. Taoizm	82
2. Lao-zi, Księga drogi i cnoty	82
3. Zhuang-zi, Prawdziwa księga południowego kwiatu	89
Japonia — Henryk Hoffmann	
Wstęp	97
I. Z księgi dawnych wydarzeń	97
Część druga	
Religie Zachodu	
Egipt — Wiesław Bator	
Wstęp	112
I. Doktryna	113
1. Teologia memficka (Stela Szabaki)	113
2. Teologia hermopolitańska (Teksty Piramid)	115
3. Teologia heliopolitańska (Teksty Piramid)	115
4. Monoteizm Echnatona (Wielki Hymn do Atona)	116
5. Reakcja poamarneńska (Hymn do Amona)	117
6. Pochodzenie Ładu Świata i Magii (Księga Piramid)	117
7. Cechy Ładu Świata (Papirus Prisse)	118
8. Boskie narodziny Ramzesa II (Stela Amenhotepa)	118
9. Król i Maat (hymn koronacyjny Merenptaha)	118
10. Król mieczem sprawiedliwości (Stela Merenptaha)	119
11. Ład Świata i pomyślność władców (Kronika Demotyczna)	119
II. Mitologia	120
12. Memficki mit o stworzeniu świata	120
13. Mit o zniszczeniu i ocaleniu ludzkości (Księga Krowy)	120
14. Bóg Ra opuszcza Egipt i wstępuje do nieba	122
15. O Izydzie i Ozyrysie (wg Plutarcha z Cheronei)	123
16. Mit ozyriański (Teksty Piramid)	124
17. Horus i Set (Papirus Chester Beatty)	126
III. Magia i czary	128
18. Potęga magii (Tekst Sarkofagów)	128
19. Magia jako ochrona przed przeznaczeniem	129
20. Czarownik Dżedi (Papirus Westcar)	129
21. Moc księgi Tota (Papirus Bulaq)	129
22. Księga Mądrości	130
23. Księga umarłych	131
24. Rozkosze Raju (Księga Bram)	133
25. Zgodność z Maat warunkiem zbawienia po śmierci	133

Mezopotamia	
Wstęp	135
I. Teksty sumeryjskie	137
1. Sumeryjski mit o stworzeniu człowieka	137
2. Enlil stwarza motykę	138
3. Lahar i Asznan	138
4. Kraj Dilmun	139
5. Zejście Inany do podziemi (<i>kur</i>)	140
6. Sumeryjski mit o potopie	142
7. Upomnienia	143
II. Teksty akadyjskie	144
8. Enuma elisz	144
9. Babilońskie opowiadanie o potopie	149
10. Zejście Isztar do podziemi	153
11. Cierpiący sprawiedliwy	155
12. Dialog o ludzkim nieszczęściu	156
13. Rozmowa pana z niewolnikiem	159
14. Nauki Szurupaka	160
15. Hymn do Isztar	161
16. Modlitwa Nabopolasara do Marduka	163
17. Modlitwa Nabuchodonozora II do Szamasza	163
18. Modlitwa Nabonida do Sina	164
Grecja — Kazimierz Banek	
Wstęp	165
1. Homer	166
Iliada /166. Odyseja /171	
2. Hezjod, Tegonia	175
3. Homerycki Hymn do Apollona Delijskiego	176
4. Herodot, Dzieje	177
5. Ajschylos, Eumenidy	178
6. Sofokles, Antygona	179
7. Platon, Eutyfron	180
8. Arystoteles	180
Polityka /180. Ustrój polityczny Aten /180	
9. Pauzaniusz, Przewodnik po Grecji	181
Rzym — Kazimierz Banek	
Wstęp	184
1. Cyceron	185
O naturze bogów /185. O wróżbiarstwie /186. O państwie /187	
2. Tytus Liwiusz, Dzieje Rzymu od założenia miasta	187
3. Publiusz Wergiliusz Maro, Encida	188
4. Pliniusz Starszy, Historia naturalna	190
5. Kasjusz Dion Kokcejanus, Historia rzymska	193
Judaizm — Stanisław Cinal	
Wstęp	194
I. Biblia	197
Heksaemeron — sześć dni stworzenia /197. Pieśń Mojżesza i Miriam /198.	
Dekalog — tablice przymierza /200. Pieśń Debory /200. Pokój mesjański /203.	
Cierpiący Sługa Jahwe /203. Człowiek królem stworzeń /204. Eli, Eli, lamma	

sabakthani /205. Jahwe — dobry pasterz /205. Grzmot głosem Jahwe /205. Chwała Jahwe w stworzeniach /206. Pieśń wygnańców /208. Pieśń nad Pieśniami /208. Marność nad marnościami /209. Wizja Syna Człowieczego /210	
II. Rękopisy z Qumran	211
Cel wspólnoty /211. Nauka o dwóch duchach /212. O ucztach i zebraniach zrzeczenia /212. Mesjasz Izraela /213. Modlitwa Nauczyciela Sprawiedliwości /213. Nauczyciel Sprawiedliwości a Bezbożny Kapłan /215. Kozioł ofiarny /215. Cmentarze i trędowaci /216. Kara ukrzyżowania /216. Wojna Synów Światłości z Synami Ciemności /216	
III. Talmud	218
1. Miszna	218
Nauki Ojców /218. Traktat Miszny Pesachim /219	
2. Gemara	220
Jak Akiba został rabbim /220. Rygoryzm Akiby w myciu rąk /221. Akiba przed Turnusem Rufusem /222. Śmierć rabiego Akiby /223. Rabbi Jehuda Hannasi zakłada szkoły /223	
IV. Nauki rabinów	224
3. Z listu Szeriry Gaona, Jak powstała Miszna	224
4. Rabbi Szelomo Icchaki (Raszi), O podpisach świadków	224
5. Zohar	226
6. Szulchan Aruch — Nakryty Stół	227
7. Izrael ben Eliezer — Baal Szem Tow	229
V. Modlitwy i obrzędy	231
8. Szema	231
9. 18 Błogosławieństw — Szemone esre albo Amida	232
10. Kadiśz	234
11. Seder — obchód święta Pesach (Paschy)	234
12. Trzyście zasad wiary wg Mojżesza Majmonidesa	236
Chrześcijaństwo — Jan Drabina, Zbigniew Pasek	
Wstęp	238
I. Początki chrześcijaństwa	242
1. Ewangelie o narodzinach i pierwszym wystąpieniu Jezusa	242
2. Zręby nowej koncepcji moralności	243
3. Najstarsze przekazy pisane o śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa	245
4. Pierwsza wspólnota wyznawców Chrystusa i jej najważniejszy obrzęd kultowy	246
5. Głosy niechrześcijańskie	247
Józef Flawiusz o Jezusie /247. Tacyt o chrześcijanach za cesarza Nerona /247	
II. Chrześcijaństwo pierwszych pokoleń	248
6. Wątpliwości namiestnika Pontu i Bitynii Pliniusza Młodszego	248
7. Chrześcijański kult w oczach Ojców Kościoła	248
Justyn o Eucharystii i Nabożeństwie niedzielnym /248. Tertulian o chrzcie /249	
8. Wymagania stawiane katechumenom	250
9. „Edykt mediolański” z 313 r.	252
III. Chrześcijaństwo od Konstantyna do Karola Wielkiego	253
10. Ustalenia pierwszych soborów	253
Symbol nicejsko-konstantynopolitański /253. Decyzje chrystologiczne soboru w Chalcedonie z 451 r. /253. Drugi sobór w Nicei z 787 r. o kulcie	

obrazów /254	
11. Św. Augustyn — przedstawiciel złotego wieku piśmiennictwa chrześcijańskiego	254
O wybranych i odrzuconych /254. Problem zła /255	
12. Reguła św. Benedykta z Nursji — ojca zachodniego monastycyzmu	256
13. Kasjodor o benedyktyńskiej pracy	257
14. Kościół w państwie Karola Wielkiego	257
Kapitularz Karola z 802 r. /257	
15. Chrystianizacja średniowiecznej Europy	258
Rozporządzenie Karola Wielkiego dotyczące Kościoła w Saksonii /258.	
Legenda na dzień św. Wojciecha /259	
IV. Wschodnie chrześcijaństwo do upadku Konstantynopola	260
16. Grzegorz z Nyssy i początki teologii apofatycznej	260
17. Teodor z Mopsuestii o pocałunku pokoju	261
18. Sokrates Scholastyk o Nestoriuszu	261
19. Cesarstwo na Wschodzie a Kościół	262
List papieża Feliksa II do cesarza Zenona /262. List papieża Gelazego do cesarza Anastazego /262. Cesarz Justynian do Epifaniasza arcybiskupa Konstantynopola /263	
20. Jan z Damaszku o kulcie relikwii	263
21. Schizma wschodnia	264
22. Prawosławie na Bałkanach	265
23. Unia florencka z 1439 r.	266
V. Kościół w dobie rozkwitu średniowiecza	267
24. „Treuga Dei”, czyli pokój Boży	267
25. Grzegorz VII w walce o wielkość Kościoła	267
26. Czas wypraw krzyżowych	268
27. Konkordat wormacki — rozstrzygnięcie sporu o inwestyturę	269
28. Dekrety soboru laterańskiego IV z 1215 r.	270
O Eucharystii /270. O obowiązku wielkanocnej komunii i tajemnicy spowiedzi /270	
29. Św. Franciszek z Asyżu — ojciec największej rodziny zakonnej	271
30. Św. Tomasz z Akwinu — jeden z dowodów na istnienie Boga	272
31. Waldensi — heterodoksyjny ruch ewangelicznego ubóstwa	272
VI. W przededniu reformacji	273
32. Kazanie Jana Husa	273
33. Dekret soboru w Konstancji z 6 IV 1415 r.	274
34. Tomasz a Kempis — najpełniejsza realizacja nowej pobożności	275
35. Złowroga przepowiednia Savonaroli	277
VII. Reformacja i świat protestancki do początków XX w.	277
36. Tezy Marcina Lutra z 1517 r.	277
37. Konfesja Augsburska — wyznanie wiary stanów ewangelickich Cesarstwa Niemieckiego	283
38. Jan Kalwin o podwójnej predestynacji	285
39. Różne głosy radykalnej reformacji	286
Kazanie Tomasza Münzera /286. Marcin Czechowic o chrzcie dorosłych /287. Giorgio Biandrata o dogmacie Trójcy św. /288	
40. Wyznanie wiary Kościoła Baptystów	288
41. Artykuły wiary Kościoła Metodystycznego z 1784 r.	289
42. Obraz adwentyzmu w pismach Ellen G. White	291
43. Ruch zielonoświątkowy	292
Wyznanie wiary Zborów Bożych z Wielkiej Brytanii /292. Opis nabożeńs-	

twa i chrztu Duchem /293	
VIII. Katolicyzm potrydencki	294
44. Postanowienia soboru w Trydencie	294
Dekret o usprawiedliwieniu z 1547 r. /294. Trydenckie wyznanie wiary /295	
45. Ignacy Loyola i Towarzystwo Jezusowe	296
Wybrane sentencje św. Ignacego /296. Wskazówki dla jezuitów udających się do Niemiec /296	
46. Obraz misji na Dalekim Wschodzie w listach św. Franciszka Ksawerego	297
47. Język mistyki św. Jana od Krzyża	298
48. Blaise Pascal o religii	299
49. Przejawy pobożności barokowej	300
50. Kościół XVIII w. w oczach Monteskiusza	301
51. Konkordat między Piusem VII a Napoleonem z 1801 r.	301
52. Kościół wobec nowych idei	302
Encyklika Grzegorza XVI <i>Mirari vos</i> z 1832 r. /302. <i>Syllabus</i> z 1864 r. /302. F. de Lamennais o katolicyzmie /303	
53. Sobór watykański I	304
54. Deklaracja Utrechcka biskupów Kościołów Starokatolickich	304
IX. Kościół prawosławny i wschodnie chrześcijaństwo w czasach nowożytnych	305
55. Unia brzeska	305
56. Głos w sprawie unii Kościoła ormiańskiego z Rzymem	306
57. Reformy patriarchy Nikona i rozłam w cerkwi rosyjskiej	307
Z listów protopopa Awwakuma, duchowego przywódcy starowierców, dc cara Aleksego Michajłowicza Relacja z przesłuchania przeciwniczki reform, bojarzyny Morozowej /307	
58. Car Piotr I znosi patriarchat moskiewski	308
59. Współczesny teolog prawosławny o swojej religii	308
60. Vaticanum II o Kościołach Wschodu	309
61. Ikonostas i jego rola w kulcie	310
X. Katolicyzm i protestantyzm w XX wieku	310
62. Współczesna teologia protestancka	310
K. Barth o nawracaniu Kościoła /310. D. Bonhoeffer o bezreligijnym chrześcijaństwie /311	
63. Sobór Watykański II	312
Konstytucja o liturgii św. z 1963 r. /312. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym z 1965 r. /312	
64. Ruch ekumeniczny i jego problemy	313
L. Vischer o Światowej Radzie Kościołów /313. Dokument z Akry — wspólne stanowisko wobec chrztu /314	
65. Teologia wyzwolenia w pismach Gustavo Gutiérreza	315
66. Katolicka nauka społeczna ostatnich papieży	315
Jan XXIII o przestrzeganiu praw /315. Paweł VI o rozwoju ludów /316. Jan Paweł II o godności pracy ludzkiej /318	
Islam — Stanisław Cinal	
Wstęp	320
I. Koran	322
Sura I — Otwierająca /322. Sura II — Krowa /322. Sura III — Rodzina Imrana /328. Sura IV — Kobiety /330. Sura V — Stół zastawiony /333. Sura XVI — Pszczoły /337. Sura LV — Miłosierny /338. Sura LVI — Wydarzenie /340. Sura LXXIV — Okryty płaszczem /341. Sura LXXV — Zmartwychwstanie /342. Sura XCIII — Jasność poranka /342. Sura XCVI — Zakrzepła	

krew /343. Sura XCVII — Przeznaczenie /343. Sura CII — Współzawodnictwo w pomnażaniu /344. Sura CIII — Pora przedwieczorna /344. Sura CV — Słoń /344. Sura CVI — Kurajszyci /344. Sura CVII — Wspomożenie /344. Sura CIX — Niewierni /345. Sura CX — Pomoc /345. Sura CXII — Szczerść wiary /345. Sura CXIV — Ludzie /345	
II. Tradycja i prawo	346
1. Żywot Pana naszego, Mahometa, wysłannika Boga	346
2. Sunna (Hadisy)	348
3. Azan według czterech obrządków	351
III. Teologowie i mistycy	353
4. Husajn ibn Mansur al-Halladż, Jam jest Prawda	353
5. Abu Hamid Muhammad al-Ghazali, W obronie zmartwychwstania	353
6. Ibn Ruszd (Averroes), Religia a filozofia	355
7. Maulana Dżalal ad-Din Rumi	356
Trzcina /356. Modlitwa pasterza /357. Karawana /358. Ewolucja /359. Kim jestem /359	
8. Ibn Jamin, Ewolucja	360
IV. Islam nowożytny	360
9. Muhammad Abduh, Poligamia	360
10. Hasan al-Banna	362
Nasza doktryna (Akidatuna) /362. Ku światłu (nahwa an-nur) /364	
Sajjid Kutb, Drogowskazy	365
Izizm	366
Al-Hasan Ibn Musa an-Nawbachti, Sekty szyitów	366
Ali Szariati	367
Człowiek /367. Eqbal jako reformator ostatniego stulecia /368	
Modlitwy i obrzędy	371
Szahada — wyznanie wiary	371
Azan — wezwanie do modlitwy	371
Modlitwa na ramadan	371
Modlitwy w czasie hadżdżu	371
Intencja odbycia pielgrzymki /371. Modlitwa przy pierwszym okrażeniu Ka'by /372. Modlitwa przy górze Arafat /372. Modlitwa w al-Muzdalifie /373	
zecznicia	
a wyznaniowa PRL — Jacek M. Majchrowski	
Konkordat Polski ze Stolicą Apostolską z 1925 r.	376
Z Manifestu PKWN	381
Uchwała Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej w sprawie konkordatu	381
Przemówienie Aleksandra Zawadzkiego, sekretarza KC PZPR	382
Oświadczenie rządu Rzeczypospolitej w sprawie groźby ekskomuniki	385
Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania	387
Porozumienie między przedstawicielami Rządu RP i Episkopatu Polskiego	389
Komunikat komisji wspólnej przedstawicieli rządu i episkopatu z dnia 2 grudnia 1956 r.	392
Z referatu sprawozdawczego KC PZPR na III Zjeździe PZPR	395

11. Jan Frankowski, Nasza droga	399
12. Kodeks karny. Ustawa z 19 kwietnia 1969 (wyciąg)	403
13. Front Jedności Narodu	404
14. Konstytucja PRL	405
15. Spotkanie tow. E. Gierka z aktywnym robotniczym WSK w Mielcu	406
16. Wywiad W. Jaruzelskiego dla Zrinki Novak	407
17. Uchwała X Plenum KC PZPR	407
18. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w PRL	407
19. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancji wolności sumienia i wyzna- nia	408
Wykaz haseł słownikowych	411